

POSTANOWIENIE

Dnia 18 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Kowalski (przewodniczący)

SSN Mariusz Załucki (sprawozdawca)

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z wniosku Gminy Sandomierz
z udziałem B. P. i Skarbu Państwa - Starosty Sandomierskiego
o zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 listopada 2022 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki B. P.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Kielcach
z dnia 27 marca 2019 r., sygn. akt II Ca 27/19,

**1) stwierdza, że dokonane w dniu 6 września 2022 r.
i 25 października 2022 r. czynności określone jako postanowienia
Sądu Najwyższego są orzeczeniami nieistniejącymi;**

**2) odrzuca wniosek o wyłączenie SSN Jacka Widło od
rozpoznania sprawy;**

**3) odrzuca wniosek o wyłączenie SSN Grzegorza Misiurka od
rozpoznania sprawy.**

UZASADNIENIE

Wyznaczony do składu zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracami Izby Cywilnej z 21 czerwca 2022 r. SSN Jacek Widło pismem z 7 lipca 2022 r. wniósł o wyłączenie go od orzekania w sprawie. Jako podstawę

wniosku wskazał art. 51 k.p.c., oraz odpowiednio stosowane art. 48-49 k.p.c., oraz ewentualnie art. 44[1] § 1 k.p.c. (dobro wymiaru sprawiedliwości).

W uzasadnieniu SSN Jacek Widło wskazał, iż wniosek złożono z uwagi na treść wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 8 listopada 2021, (Dolińska -Ficek, Ozimek), z którego wynika, że orzeczenie wydane przez Sąd, w skład którego uczestniczy sędzia powołany na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3), narusza standard z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (sądu ustanowionego ustawą). Powoduje to w ocenie SSN Jacka Widło poważne ryzyko traktowania orzeczenia wydanego w takiej sytuacji jak w warunkach nieważności postępowania. Wskazuje on w związku z tym, iż wniosek jest uzasadniony dobrem wymiaru sprawiedliwości, interesem stron i ich prawem do rzetelnego procesu oraz dobrem państwa. W ocenie SSN Jacka Widły podstawą rozstrzygnięcia może być także stosowany odpowiednio art. 44[1] § 1 k.p.c. (dobro wymiaru sprawiedliwości).

Sąd Najwyższy postanowieniem z 6 września 2022 r. wyłączył SSN Jacka Widłę od orzekania w niniejszej sprawie, bez wskazania uzasadnienia tej decyzji.

Następnie zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracami Izby Cywilnej z 7 września 2022 r., w związku z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2022 r., w miejsce SSN Jacka Widło do składu został wyznaczony SSN Grzegorz Misiurek, który w planie sesji Izby Cywilnej miesiącu wrześniu pełnił funkcję sędziego rezerwowego.

SSN Grzegorz Misiurek pismem z 19 września 2022 r. złożył analogiczny wniosek jak SSN Jacek Widło, tj. o wyłączenie go od orzekania w sprawie, powołując się na analogiczne okoliczności związane przede wszystkim z powołaniem na urząd sędziego, choć nie wskazał we wniosku kogo te okoliczności dotyczą. Powołał się także na uchwałę połączonych Izb Cywilnej, Karnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20).

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 25 października 2022 r. wyłączył SSN Grzegorza Misiurka od orzekania w niniejszej sprawie. W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Najwyższy wskazał, że w uchwale połączonych Izb Cywilnej, Karnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20), Sąd Najwyższy przesądził, że udział osoby, powołanej do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy nowelizującej z dnia 8 grudnia 2017 r., w składzie Sądu Najwyższego prowadzi w każdym przypadku do nienależytej obsady sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczności składu tego Sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. Uchwała ta zdaniem tego Sądu nie utraciła przy tym waloru obowiązującego po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, choć motywów tego poglądu Sąd szerzej nie wyjaśnił. Wskazał zaś, iż niepodjęcie przez Państwo działań zmierzających do zmiany wadliwych regulacji wewnętrznych, zakwestionowanych w orzecznictwie ETPC, nie zwalnia jego organów, w tym sądów, od powinności poszukiwania rozwiązań w ramach środków dostępnych w systemie prawnym tego Państwa, umożliwiających w sposób najpełniejszy zapewnienie standardów wynikających z EKPC. Jedną z takich możliwości jest – w odniesieniu do prawa do sądu o cechach określonych w art. 6 ust. 1 EKPC – zastosowanie instytucji wyłączenia sędziego przewidzianej w art. 48 i 49 k.p.c. W ocenie Sądu SSN Grzegorz Misiurek ma prawo powstrzymać się od udziału w składzie wyznaczonym zarządzeniem Prezes Izby Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej z udziałem osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy nowelizującej z dnia 8 grudnia 2017 r. do czasu ukształtowania składu sądu w sposób gwarantujący rozpoznanie sprawy z zachowaniem należytych standardów, choć wniosek SSN Grzegorza Misiurka nie obejmował wskazania osób, których ta wadliwość miałaby ewentualnie dotyczyć. Takie rozstrzygnięcie Sądu można przy tym uznać za sprzeczne z przedmiotem wniosku, rozstrzygające o innych okolicznościach niż oznaczone przez SSN Grzegorza Misiurka.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Powyższe okoliczności stanowiły podstawę wątpliwości Sądu Najwyższego w niniejszej sprawie co do składu, w jakim Sąd winien rozpoznać skargę kasacyjną uczestniczki B. P.. Właściwe ukształtowanie składu sądu to bowiem okoliczność, którą sąd musi brać pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy. Właściwe ukształtowanie składu ma przy tym m.in. znaczenie praworządnościowe, albowiem – w szerszej perspektywie – wpisuje się w konstytucyjnie gwarantowane prawo obywatela do sądu właściwego, w tym także właściwie obsadzonego i bezstronnego (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). W tym sensie, wniosek o wyłączenie sędziego, uwzględniony z naruszeniem obowiązujących przepisów, mając wymiar zarówno procesowy, jak i ustrojowy, w obu znaczeniach pozostaje instrumentem mogącym ingerować w urzeczywistnienie prawa do sądu.

2. Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności ma na uwadze kształtujący się kierunek wykładni przepisów procesowych i ustrojowych dotyczących dopuszczalności oceny prawidłowości nominacji sędziowskich w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz ich wpływu na skuteczność czynności orzeczniczych. Przypomnieć należy, że treść normy prawnej jest taka, jak wynika to z utrwalonego orzecznictwa sądowego, w tym sądów najwyższej instancji (Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego). Ocena w tym zakresie odnosząca się do prawidłowości obsady sądu (składów) co do kwestionowanych czynności procesowych dopełnia argumentację dotyczącą niedopuszczalności samych rozstrzygnięć dotyczących wyłączenia sędziego z uwagi na ich oczywistą niekonstytucyjność, a to z uwagi na naruszenie art. 190 ust. 1 Konstytucji RP poprzez ignorowanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

3. Oceny takiej nie zmieniają założenia prawa Unii Europejskiej. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, każdorazowo ocena stanu faktycznego sprawy oraz wykładnia i zastosowanie prawa krajowego, a zatem także norm konstytucyjnych, należą wyłącznie do sądu krajowego (zob. w szczególności wyroki TSUE z: 18 lipca 2007 r., Lucchini, C-119/05, EU:C:2007:434, pkt 43; 26 maja 2011 r., Stichting Natuur en Milieu i in., od C-165/09 do C-167/09, EU:C:2011:348, pkt 47; 26 kwietnia 2017 r., Farkas, C-564/15, EU:C:2017:302, pkt 37; 11 marca 2021 r., Firma Z, C-802/19,

EU:C:2021:195, pkt 37; 10 czerwca 2021 r., Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg), C-303/20, EU:C:2021:479, pkt 25).

4. Przechodząc do oceny dopuszczalności wyłączenia sędziego wypada w pierwszej kolejności przypomnieć, że prawo polskie w art. 48 k.p.c. wyczerpująco określa sytuacje, w których sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy. Na gruncie art. 48 k.p.c., aby uznać, iż zachodzi okoliczność wyłączenia sędziego z mocy prawa, związek pomiędzy wynikiem sprawy a oddziaływaniem na prawa i obowiązki sędziego nie może być pośredni, dalszy albo hipotetyczny (wyrok Sądu Najwyższego z 12 lipca 1991 r., II CR 657/90; uchwała Sądu Najwyższego z 21 listopada 2006 r., III CZP 76/06; postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2013 r., II CSK 720/12). Niedopuszczalna jest rozszerzająca interpretacja tej normy procesowej (postanowienia Sądu Najwyższego: z 30 stycznia 2018 r., III CZ 53/17; z 28 stycznia 2022 r., II CSKP 26/22).

5. Przewidziany z kolei w art. 49 § 1 k.p.c. wniosek o wyłączenie sędziego z powodu jego stronnictwa (lub innych okoliczności) musi być obiektywnie uzasadniony jako odnoszący się do postrzegania sędziego jako mogącego wywoływać wątpliwości co do swojej bezstronności. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6 października 2022 r., III CZP 88/22, ani sama obawa czy osobiste odczucie strony, ani także samego sędziego (w przypadku wniosku od niego pochodzącego), nie mają przy tym znaczenia rozstrzygającego. Obawa o brak bezstronności, skoro ma być oceniana z uwzględnieniem kryteriów obiektywnych, powinna ponadto być realna, a nie wyobrażona.

6. O zachodzącej podstawie swego wyłączenia sędzia winien zawiadomić sąd i wstrzymać się od udziału w sprawie (art. 51 k.p.c.). Z kolei według art. 44[1] § 1 k.p.c., który jak wynika z wniosku SSN Jacka Widły mógłby znaleźć odpowiednie zastosowanie, Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego.

7. Wniosek o wyłączenie sędziego powinien być przy tym każdorazowo skonkretyzowany, wskazywać osobę sędziego którego dotyczą okoliczności

wyłaczenia, oraz szczegółowo opisywać te okoliczności (M. Sekuła-Lelono, *Wyłączenie sędziego w polskim procesie cywilnym na tle europejskich standardów prawa do sądu*, Studia Prawnicze KUL 2020, nr 1, s. 318 i n.; zob. także postanowienie SN z 21 kwietnia 2004 r., III CO 2/04).

8. W takim stanie normatywnym przypomnieć trzeba orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, według którego niekonstytucyjne, a zatem niedopuszczalne, jest rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego, który obejmuje zarzuty odnoszące się do okoliczności jego powołania (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 2 czerwca 2020 r., P 13/19; z 23 lutego 2022 r., P 10/19; z 10 marca 2022 r., K 7/21).

9. Takie wnioski złożono w istocie w niniejszej sprawie, bowiem wnioski o wyłączenie SSN Jacka Widło i SSN Grzegorza Misiurka dotyczą oceny potencjalnych (hipotetycznych) skutków takiej właśnie oceny. Wskazując okoliczności uzasadniające wyłączenie wnioskujący nawiązują do skutków orzeczeń ETPC dotyczących oceny niezależności sądu z udziałem sędziów Sądu Najwyższego powołanych na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. (choć SSN Grzegorz Misiurek nie konkretyzuje, o powołanie którego członka składu Sądu chodzi). Wnioskujący powołują się m.in. na wyrok ETPC z 8 listopada 2021 r. w sprawie Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19, czy wyrok z 3 lutego 2022 r. w sprawie Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20, które z kolei odwołują się do oceny dokonanej w niekonstytucyjnym akcie normatywnym, jakim jest wyeliminowana z obrotu prawnego uchwała z 23 stycznia 2020 r. połączonych składów Izby Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego (BSA I-4110-1/20). Przypomnieć bowiem należy, że uchwała ta jako akt normatywny (wciąż zresztą, tj. mimo jej uchylenia, stanowiący podstawę niektórych rozstrzygnięć, jak np. postanowienia Sądu Najwyższego o wyłączeniu SSN Grzegorza Misiurka) utraciła moc obowiązującą na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (zob. także postanowienie SN z 12 kwietnia 2021 r., I NZP 1/21). Z kolei w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 10 marca 2022 r., K 7/21 jednoznacznie wykluczono kontrolę prawidłowości nominacji sędziowskich jako przesłanki ustalenia standardu prawa do sądu.

10. Trybunał Konstytucyjny wypowiadał się już co do zgodności powoływania sędziów do Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. W wyroku z 25 marca 2019 r., K 12/18 nie stwierdził naruszenia standardu konstytucyjnego w tym zakresie. Twierdzenia odmienne, w tym takie jak wyrażone w postanowieniu Sądu Najwyższego z 25 października 2022 r., mogą mieć więc jedynie walor publicystyczny. Są jednak rażąco sprzeczne z obowiązującym w Polsce porządkiem prawnym. Zignorowanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego przez Sąd godzi przy tym także w zasadę praworządności wynikającą z art. 2 Konstytucji RP. W demokratycznym państwie prawa żaden sąd, w tym Sąd Najwyższy, nie ma takiej kompetencji (zob. J. Zajadło, *Nieposłuszeństwo sędziowskie*, Państwo i Prawo 2016, z. 1, s. 39).

11. Na takim tle, w świetle art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, z uwagi na ostateczny charakter i moc powszechnie obowiązującą orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, żaden akt stosowania prawa, którego podstawą miałyby być norma wyeliminowana na mocy orzeczenia Trybunału, nie może być wydany, a tym bardziej, w przypadku jego przedłożenia, respektowany w obrocie prawnym. Orzeczenie takie, jako ignorujące moc powszechnie wiążącą orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, jest wydane *ultra vires*, będąc jednocześnie rażąco sprzecznym z obowiązującym w Polsce porządkiem prawnym. Orzeczenia, które czynią w istocie podstawą prawną normę wyeliminowaną z obrotu prawnego, która sama nie miała podstawy konstytucyjnej, są sprzeczne z art. 7 Konstytucji RP, a to wobec braku kompetencji jakiegokolwiek organu władzy publicznej, w tym sądu, do dokonywania – choćby pośrednio – kontroli czy oceny prawidłowości procedury nominacyjnej na urząd sędziego, a tym bardziej wywodzenia z niej dalszych skutków prawnych. Jakikolwiek wniosek o wyłączenie sędziego oparty na takiej podstawie, z uwagi na sprzeczną z Konstytucją RP wykładnią przepisów prawa i wkroczenie przez ETPC w sferę zastrzeżoną organom konstytucyjnym, w tym Trybunałowi Konstytucyjnemu, winien podlegać jako niedopuszczalny odrzuceniu z powodu rażącego wykroczenia poza ramy konstytucyjne. W tym zakresie Sąd Najwyższy podtrzymuje stanowisko wyrażone w postanowieniu z 28 stycznia 2022 r., II CSKP 26/22 (zob. też np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2022 r., II CSKP 179/22; z 14 marca 2022 r., II CSKP 995/22; z 30 czerwca 2022 r.,

III CZ 248/22; z 29 lipca 2022 r., II CSKP 1354/22; z 1 sierpnia 2022 r., II CSKP 1564/22; z 12 sierpnia 2022 r., II CSKP 1335/22; z 12 sierpnia 2022 r., II CSKP 1661/22; z 22 września 2022 r., III CZP 119/22; z 11 października 2022 r., III CZP 89/22). W taki właśnie sposób winny zostać rozstrzygnięte wnioski o wyłączenie złożone przez SSN Jacka Widłę i SSN Grzegorza Misiurka. Tak się jednak nie stało, a z tego powodu, postanowienia Sądu Najwyższego z 6 września 2022 r. i 25 października 2022 r. nie mają uzasadnienia w obowiązującym w Polsce stanie prawnym, są z nim rażąco sprzeczne.

12. Na marginesie przypomnieć w tej mierze należy choćby pogląd Trybunału Konstytucyjnego, według którego przeświadczenie sądu o niezgodności obowiązujących przepisów z Konstytucją (tak jak można rozumieć stanowisko Sądu Najwyższego wynikające z postanowienia wydanego w niniejszej sprawie 25 października 2022 r., a dotyczące sposobu ukształtowania Krajowej Rady Sądownictwa ustawą nowelizującą z dnia 8 grudnia 2017 r.) nie pozwala temu sądowi na odmowę ich zastosowania. Wynika to z potrzeby zabezpieczenia prawidłowego funkcjonowania systemu prawnego w Polsce (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 stycznia 2001 r., P 4/99, czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r., SK 18/00). Gdyby Sąd Najwyższy rozpoznając wniosek o wyłączenie sędziego powziął wątpliwości co do zgodności któregoś z elementów procedury powołania sędziego opisanych w ustawie nowelizującej z dnia 8 grudnia 2017 r. był on zobowiązany do uruchomienia przewidzianej specjalnie w tym celu procedury pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego, także w świetle powoływanego przez ten Sąd orzecznictwa ETPC. Ustrojodawca, w prawie polskim, wyznaczył bowiem organom władzy publicznej materialne i proceduralne granice, w których wszystkie ich rozstrzygnięcia muszą każdorazowo się mieścić. Brak skorzystania przez Sąd Najwyższy z tej procedury i jednocześnie przyjęcie, że ustawa nowelizująca z dnia 8 grudnia 2017 r. narusza standardy konstytucyjne rażąco wykracza poza kompetencje tego Sądu, wkraczając w obszar działalności Trybunału Konstytucyjnego jako organu konstytucyjnego (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2002 r., III CKN 326/01; wyrok Sądu Najwyższego z 21 lutego 2007 r., II KK 261/06; uchwała Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2002 r.;

wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 27 marca 2008 r., I FSK 442/07). Żadna norma konstytucyjna nie daje jakiegokolwiek organowi władzy, w tym żadnemu sądowi, kompetencji samodzielnej oceny skuteczności powołań na urząd sędziego, o ile nie zostało wzruszone domniemanie konstytucyjności, to zaś może nastąpić wyłącznie na mocy orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Na gruncie określonego w art. 178 ust. 1 Konstytucji RP obowiązku podległości Konstytucji i ustawom sędziowie w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości nie są uprawnieni do odmowy stosowania przepisów ustawy w przypadku powzięcia wątpliwości o ich niezgodności z Konstytucją (zob. L. Garlicki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, art. 178, s. 14 i n.; P. Wiliński, P. Karlik [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, art. 178, Nb. 62). W tym zakresie można zresztą dodatkowo przypomnieć, iż Trybunał Konstytucyjny o niezgodności ukształtowania Krajowej Rady Sądownictwa z Konstytucją wypowiadał się już w wyrokach z 25 marca 2019 r., K 12/18; z 20 czerwca 2017 r., K 5/17; z 29 listopada 2007 r., SK 43/06, z 27 maja 2008 r., SK 57/06 i 19 listopada 2009 r., K 62/07, których to Sąd Najwyższy wydając postanowienia z 6 września 2022 r. i 25 października 2022 r. z niewiadomych przyczyn nie dostrzegł, co także winno rzutować na ocenę legalności wydania tych postanowień. Rażące nadużycie czynności orzeczniczych nie może pozostać bez reakcji Sądu Najwyższego w niniejszej sprawie, którego rolą jest m.in. zapobieganie powstawaniu w orzecznictwie skutków sprzecznych z zasadniczymi założeniami i wartościami polskiego porządku konstytucyjnego. Zaakceptowanie praktyki składania i uwzględniania wniosków o wyłączenie sędziego, jak te będące przedmiotem postanowień z 6 września 2022 r. i 25 października 2022 r., prowadzi w istocie, z jednej strony, do aprobowania umożliwienia niektórym sędziom Sądu Najwyższego doboru składu sądu, w którym sędzia ten jest gotów orzekać, co jest rażąco sprzeczne z obowiązującym porządkiem prawnym, z drugiej zaś strony, do przewlekania postępowań przed Sądem Najwyższym i naruszenia prawa strony do rozpoznania jej sprawy w rozsądnym terminie, czemu także należy przeciwdziałać.

13. W doktrynie procesu cywilnego podnosi się, iż orzeczenie sądu, które zawiera rozstrzygnięcie niemające żadnego uzasadnienia w obowiązującym stanie

prawnym, czy wręcz jest z nim rażąco sprzeczne, nie może wywierać takich skutków prawnych, jakie wywierają prawidłowe rozstrzygnięcia (zob. np. J. Sikora, *Orzeczenia nie istniejące*, Studia Cywilistyczne 1978, t. XXIX, s. 182 i n.). Tak samo traktować należy rozstrzygnięcia o innym przedmiocie niż oznaczony przez żądającego (por. K. Malcherek-Kalemba, *Wyroki nieistniejące w postępowaniu cywilnym ze szczególnym uwzględnieniem wad związanych z notyfikacją wyroku*, Rejent 2022, nr 1, s. 52). Okoliczność, że wydał je kompetentny sąd, należycie obsadzony (zob. jednak wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 20 czerwca 2017 r., K 5/17; z 29 listopada 2007 r., SK 43/06; z 27 maja 2008 r., SK 57/06 i 19 listopada 2009 r., K 62/07), z zachowaniem wszystkich wymogów formalnoprawnych i że konkretne orzeczenie już się uprawomocniło, tej zasady podważać nie może. Takie stanowisko należy wyprowadzić z istoty sądowego wymiaru sprawiedliwości, w ramach którego sądy są obowiązane stosować prawo, a wszelkie decyzje podejmowane w ramach niezawisłego orzekania, muszą pozostawać w zgodzie z Konstytucją i ustawami (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP). Rozstrzygnięcia sądu muszą więc znajdować uzasadnienie w obowiązujących normach prawnych, które z kolei muszą być wyinterpretowane z przepisów prawa, z zachowaniem powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. P. Wiliński, P. Karlik [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, art. 178, Nb. 52 i 53). Żadne okoliczności, także określane jako kryzys praworządności czy kryzys konstytucyjny (zob. postanowienie SN z 12 października 2022 r., III KO 15/22), nie usprawiedliwiają sądu w dokonaniu odstępstwa od tej zasady. Z tego powodu, wydanie rozstrzygnięć, które nie mają żadnego umocowania w obowiązującym stanie prawnym, nie ma nic wspólnego z sądowym stosowaniem prawa, które przyjęte jest w demokratycznym państwie prawa. Dlatego konieczne jest pozbawienie skutków prawnych takich orzeczeń (por. F. Zedler, *Glosa do uchwały SN z dnia 7 lutego 1997 r., III CZP 125/96*, OSP 1997, nr 12, s. 615).

14. Oczywiście na tym tle jest, iż wadliwe orzeczenia sądowe winny podlegać zaskarżeniu tak, by w drodze zwyczajnych bądź nadzwyczajnych środków zaskarżenia można było je uchylić. W przeciwnym razie nie jest to możliwe. Jeżeli jednak, z różnych przyczyn orzeczenia niemające żadnego umocowania w obowiązującym stanie prawnym staną się prawomocne, tak jak to ma miejsce

w niniejszej sprawie, gdzie rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w przedmiocie wyłączenia SSN Jacka Widły i SSN Grzegorza Misiurka są niezaskarżalne, wyeliminowanie pozornych skutków prawnych takich orzeczeń można osiągnąć za pomocą stwierdzenia tych orzeczeń za nieistniejące.

15. Koncepcja orzeczeń nieistniejących posiada w polskim prawie procesowym stosunkowo bogatą literaturę i orzecznictwo. *Sententia non existens* bądź *sententia inexistentis* to koncepcja odwołująca się do orzeczeń, które wprawdzie fizycznie istnieją, ale z uwagi na zaistniałe w ich wydaniu uchybienia są traktowane tak, jakby ich nie było (por. A. Miączyński, *Faktyczne i prawne istnienie orzeczenia w sądowym postępowaniu cywilnym*, ZN UJ. Prace Prawnicze 1972, z. 55, s. 105 i n.; K. Korzan, *Wyroki nie istniejące*, Przegląd Prawa i Administracji 1976, t. VII, s. 90 i n.). Przypadki nieistniejących orzeczeń zdarzają się w praktyce jedynie wyjątkowo, instytucja ta nie powinna być nadużywana, co zdaniem Sądu Najwyższego jest oczywiste i ma na celu bezpieczeństwo obrotu prawnego. Dlatego mimo szerokiego potencjalnego katalogu orzeczeń nieistniejących i istniejących na tym tle sporów nauki i praktyki, pogląd większościowy do takich przypadków (orzeczeń nieistniejących) zalicza m.in. orzeczenia pozostające w oczywistej sprzeczności z prawem (zob. A. Miączyński, *Faktyczne i prawne...*, s. 107). Podkreśla się, iż do kategorii tej należy zaliczyć orzeczenia, które zawierają rozstrzygnięcie niemające żadnego uzasadnienia w obowiązującym stanie prawa, zwłaszcza wówczas, gdy od takich orzeczeń nie przysługuje żaden środek zaskarżenia. Zalicza się tu także orzeczenia sprzeczne z przedmiotem żądania procesowego strony, rozstrzygające o innych okolicznościach niż w żądaniu oznaczone. Niemożność usunięcia uchybień orzeczenia w żadnej przewidzianej przez prawo procesowe drodze stanowi przy tym kryterium odgraniczające orzeczeń nieistniejących od takich, które można wzruszyć np. za pomocą środka zaskarżenia (zob. K. Markiewicz, *Problem sententia non existens na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Rejent 2002, nr 11, s. 100). Takie orzeczenia (zaliczane do nieistniejących) nie mogą przy tym wywierać takich skutków prawnych, jakie wywierają prawidłowe rozstrzygnięcia (tak Ł. Błaszczak, *Orzeczenia nieistniejące (sententia non existens) w sądowym postępowaniu*

cywilnym, [w:] *Wokół problematyki orzeczeń*, red. Ł. Błaszczak, Toruń 2007, s. 19). Sąd Najwyższy poglądy te podziela.

16. Sąd Najwyższy jest świadomy tego, iż możliwości uchylenia prawomocnych orzeczeń czy też pozbawianie ich skuteczności, muszą być w systemie prawa procesowego ograniczone do określonych procedur i środków wzruszania orzeczeń (przede wszystkim w postaci zwyczajnego bądź nadzwyczajnego środka zaskarżenia). Tego bowiem wymaga pewność prawa, która jest istotną wartością i powinna być przez każdy system prawny zabezpieczona. Zasady tej nie można jednak sprowadzać do absurdu i pozostawiać w obrocie prawnym orzeczeń sądowych zawierających rozstrzygnięcia nieznajdujące umocowania w obowiązującym stanie prawnym, czy rażąco ten stan prawny naruszających tylko dlatego, że w obowiązującym prawie procesowym nie istnieje środek prawny ich wzruszenia (w postaci zwyczajnego bądź nadzwyczajnego środka zaskarżenia). Z tego powodu, celowe jest stosowanie zasady, że orzeczenie prawomocne, które zawiera rozstrzygnięcie nieznajdujące żadnego uzasadnienia w obowiązującym stanie prawnym, a które nie może już być uchylone w jakimkolwiek trybie, powinno być uznane za orzeczenie nieistniejące ze wszystkimi stąd wynikającymi konsekwencjami prawnymi. Brak stosowania tej zasady może prowadzić do sytuacji nieakceptowalnej w demokratycznym państwie prawa, a w wypadku braku możliwości oceny przez ten pryzmat niezaskarżalnego postanowienia sądu o wyłączeniu danego sędziego ingerować w konstytucyjnie gwarantowane prawo obywatela do sądu właściwego, w tym także właściwie obsadzonego i bezstronnego (art. 45 Konstytucji RP).

17. Rozstrzygnięcia jakiegokolwiek organu władzy publicznej, w tym także Sądu Najwyższego, oczywiście sprzeczne z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, a to wobec ignorowania ostatecznych wyroków Trybunału Konstytucyjnego, nie mogą być traktowane jako skutecznie podjęte akty stosowania prawa. W rezultacie postanowienia Sądu Najwyższego z 6 września 2022 r. i 25 października 2022 r. uwzględniające wnioski o wyłączenie SSN Jacka Widło i SSN Grzegorza Misiurka są orzeczeniami nieistniejącymi, nie korzystają z przymiotu prawomocności, nie wiążą żadnego innego składu (art. 365 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.). Żaden sąd nie może skutecznie rozpoznać wniosku o wyłączenie sędziego z uwagi

na rzekome wadliwości związane z powołaniem sędziego bądź innego członka składu sądu, choćby okoliczność ta była podnoszona pośrednio, tj. przez powołanie rzekomego ryzyka związanego z ustaleniem tej okoliczności w przyszłości (potencjalnie, hipotetycznie). Nie ma znaczenia to, w jaki sposób zaprezentowana została we wniosku argumentacja, która w istocie może prowadzić do sformułowania wątpliwości co do skuteczności własnej inwestytury sędziego, jak w wypadku SSN Jacka Widło, czy mieć charakter abstrakcyjny, jak w wypadku wniosku SSN Grzegorza Misurka. Podejmowanie czynności procesowych sprzecznych z wymienionymi powyżej orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego, a także takich wychodzących poza treść wniosku o wyłączenie sędziego, stanowi rażące naruszenie konstytucyjnej zasady nieusuwalności sędziego (art. 180 ust. 1 Konstytucji RP), z którą wiąże się ściśle niewzruszalność powołań na urząd sędziego, a to przede wszystkim wobec wspomnianego już braku kompetencji weryfikacyjnych jakiegokolwiek organu władzy publicznej w tym zakresie. Tego rodzaju kompetencja wymagałaby odpowiedniej normy rangi konstytucyjnej, która *de constitutione lata* w porządku prawnym nie istnieje.

18. Nieistnienie orzeczenia, w tym z uwagi na jego sprzeczność z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, musi być badane przez sąd w każdym stanie i stadiach sprawy, w której orzeczenie to zostało wydane (por. postanowienie SN z 26 lipca 2016 r., III CZ 25/17). Istnieje konieczność stwierdzenia przez sąd nieistnienia orzeczenia, przy każdej procesowej sposobności, która powstaje w toku prowadzonego postępowania (postanowienie SN z 26 października 2022 r., II CSKP 556/22). Stąd przed rozpoznaniem skargi kasacyjnej strony niezbędne stało się ustalenie, w jakim składzie Sąd Najwyższy winien rozpoznać skargę, aby być sądem właściwie obsadzonym. Dlatego Sąd Najwyższy, na podstawie wymienionych przepisów, orzekł jak w sentencji postanowienia.